ПОЧАТКОВА ОСВІТА

УДК 373.3.02:004.8
DOI https://doi.org/10.12958/3083-6514-2026-3-208-214

Блудова Юлія Олександрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, психології,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
м. Харків, Україна.
julia_bludova@ukr.net
https://orcid.org/0000-0001-6338-0571

Ільїна Олена Олексіївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, психології,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
м. Харків, Україна.
ilinahelen@ukr.net
https://orcid.org/0000-0003-1951-4311

Корсікова Катерина Геннадіївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, психології,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
м. Харків, Україна.
ekaterina38@ukr.net
https://orcid.org/0000-0002-9690-8405

ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ, МИСТЕЦЬКОЇ ТА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток технологій генеративного штучного інтелекту (ШІ) стали визначальним фактором трансформації глобального освітнього простору всередині 2020-х років. Сучасний етап цифровізації освіти вимагає від педагогічної спільноти не просто адаптації до нових інформаційно-комунікаційних інструментів, а докорінного переосмислення дидактичних підходів до конструювання навчального контенту. Якщо раніше ШІ сприймався переважно як автоматизована система для виконання рутинних операцій, то сьогодні він виступає повноцінним інтелектуальним та творчим асистентом педагога, здатним генерувати текстові, візуальні, аудіальні та мультимедійні продукти високого рівня унікальності.

В умовах реалізації концепції «Нова українська школа» (НУШ) перед учителем початкових класів постає низка складних дидактичних та організаційних викликів. Компетентнісний та інтегрований підходи, що покладені в основу Державного стандарту початкової освіти, вимагають створення якісно нового навчально-методичного забезпечення. Сучасний молодший школяр, який росте в насиченому цифровому середовищі, має кліпове, яскраво виражене наочно-образне мислення. Це зумовлює високу потребу у візуально привабливому, динамічному та унікальному контенті, який здатний утримувати увагу учнів, стимулювати їхню пізнавальну активність та забезпечувати психоемоційний комфорт під час навчання.

Саме тому виникає гостра науково-методична потреба в розкритті дидактичного потенціалу інструментів генеративного ШІ як засобу інтенсифікації та модернізації праці вчителя. Актуальності це набуває в контексті синхронної інтеграції трьох освітніх галузей: мовно-літературної, мистецької та технологічної, що пов'язані природним ланцюжком розвитку дитини: «слово – образ – дія».

Аналіз джерел та останніх досліджень. Питання використання ШІ в освітньому просторі протягом останніх років активно досліджується як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Зокрема, загальний стан, тенденції та перспективи інтеграції ШІ у вищій освіті розкрили у своїх працях А. Андрощук та О. Малюга (Androshchuk & Maluga, 2024), Н. Бахмат (Бахмат, 2023), а також О. Панухник (Панухник, 2023), яка наголошує, що впровадження технологій штучного інтелекту сприяє розширенню доступу до навчання, персоналізації досвіду отримання знань, а також оптимізації методів і стратегій для досягнення очікуваних результатів.

Окремо слід відзначити напрацювання зарубіжних авторів, зокрема Н. Гавіра Дурон та А. Хіменес-Пресіадо (Gavira Durón & Jiménez-Preciado, 2025), К. Тан, К. Чанг і Г. Хван (Tang, Chang & Hwang, 2023), які детально проаналізували можливості використання ШІ й підкреслили необхідність адаптації традиційних педагогічних підходів до умов глобальних цифрових трансформацій.

Специфіка трансформації методик під впливом ШІ у сфері мовної та літературної освіти перебуває у фокусі уваги В. Зінченко, О. Хававчак та Л. Богуславської (Зінченко, Хававчак & Богуславська, 2024). Водночас К. Куддус (Kuddus, 2022), підкреслюючи потужний потенціал ШІ у забезпеченні траєкторії персоналізованого навчання для кожного здобувача, зауважує, що значна частина освітян чітко не усвідомлює його конкретного дидактичного значення в освітньому процесі та у мовному розвитку зокрема.

С. Дерябіна, Р. Нікітенко та О. Чешенко присвятили дослідження аналізу можливостей практичного використання штучного інтелекту в мистецькій та технологічній освітніх галузях (Дерябіна, Нікітенко & Чешенко, 2024). Авторки запропонували конкретні практичні інструменти ШІ для візуалізації, створення музики, 3D-моделювання та конструювання тестів тощо.

Мета статті – теоретично дослідити дидактичний потенціал інструментів ШІ у початковій школі та практично продемонструвати методичний кейс створення інтегрованого дидактичного матеріалу для мовно-літературною, мистецькою та технологічною освітніми галузями на основі єдиного смислового ядра.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі реформування системи загальної середньої освіти особливої актуальності набуває модернізація змісту навчання в початковій школі, що зумовлено ухваленням оновленого Державного стандарту початкової освіти. У стандарті визначаються нові стратегічні орієнтири для формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів, висуваючи водночас високі вимоги до інтеграції інноваційних підходів у профільних освітніх галузях (Про затвердження Державного стандарту початкової освіти, 2025).

Зокрема, у межах *мовно-літературної галузі* акцент зміщується на розвиток активної мовленнєвої діяльності, критичного мислення та здатності сприймати й інтерпретувати медіатек-

сти, що вимагає залучення сучасного цифрового інструментарію. *Мистецька галузь* орієнтує педагога на поліхудожній розвиток особистості учня, формування національної самосвідомості через сприймання та створення арт-об'єктів, де технології штучного інтелекту та візуалізації можуть виступати дієвим засобом творчого самовираження. У свою чергу, *технологічна галузь* безпосередньо передбачає опанування учнями досвіду предметно-перетворювальної діяльності, моделювання та конструювання, де використання цифрових симуляцій та інтерактивних платформ дозволяє суттєво оптимізувати освітній процес.

Штучний інтелект у контексті інформаційно-цифрової компетентності сучасного вчителя останнім часом посідає передове місце серед дидактичного інструментарію. Розглядаючи дидактичний потенціал штучного інтелекту крізь призму «Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні», ці технології варто трактувати як інтелектуальні системи опрацювання даних, що здатні до самонавчання, прогнозування та прийняття рішень у реальному й цифровому середовищах (Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, 2020). У контексті початкової школи цей інструментарій виходить за межі звичайного технічного засобу навчання. Він виступає чинником системної трансформації початкової освіти, забезпечуючи перехід від уніфікованого навчання до гнучких, адаптивних та персоналізованих педагогічних практик.

Для ефективного проєктування сучасного уроку вчителю необхідне чітке розуміння прикладного призначення конкретних цифрових рішень. Ураховуючи інтегративний характер навчання молодших школярів та вимоги оновленого Державного стандарту, доцільно здійснити функціональну класифікацію інструментів ШІ за досліджуваними освітніми галузями. У мовно-літературній освітній галузі ШІ автоматизує адаптацію текстів (спрощення синтаксису й довжини речень під рівень читання учнів), миттєво конструює дидактичні вправи (моніторингові тексти з пропусками, мовні ребуси, анаграми, римування) та моделює наскрізні сюжетні ігрові квести для інтегрованих уроків. У мистецькій галузі ШІ-інструменти використовуються для генерації унікального наочного матеріалу й ілюстрацій до творів, проєктування індивідуалізованого інструментарію (арт-терапевтичні розмальовки, шаблони для пальчикового малювання чи колажів), а також створення інтерактивних карток-підказок для аналізу колориту й композиції. У технологічній галузі забезпечує автоматичне моделювання покрокових графічних карт (для оригамі, ліплення, аплікацій), функціонує як креативний банк ідей для створення виробів із підручних матеріалів та вторинної сировини, а також дозволяє швидко готувати адаптовані дитячі креслення, схеми та розгортки фігур.

Класифікація інструментів штучного інтелекту демонструє автономні можливості нейромереж у межах кожної з досліджуваних освітніх галузей. Поміж тим фундаментальним принципом початкової освіти є інтеграція змісту. Максимальний дидактичний ефект досягається тоді, коли різні форми ШІ застосовуються не ізольовано, а поєднуються у наскрізний технологічний ланцюжок для вирішення комплексного педагогічного завдання.

Для практичної реалізації такого підходу представимо *методичний кейс створення інтегрованого дидактичного матеріалу за допомогою ШІ.* Головна особливість кейсу полягає у його структурі, побудованою за логікою природного циклу пізнання учня початкових класів: «сприймання → осмислення й візуалізація → практичне втілення». На першому етапі за допомогою текстових нейромереж створюється вербальний зміст, на другому – генератори зображень трансформують його у наочну опору, а на третьому – спеціалізовані ШІ-інструменти моделюють інструкції для ручної, предметно-перетворювальної діяльності. Така послідовність задіює одночасно вербально-логічний, візуально-образний та кінестетичний канали сприйняття інформації, гарантуючи максимальну дидактичну ефективність навчального процесу.

Презентуємо приклад методичного кейсу проєкту «Легенди рідного краю» для учнів 3–4 класів, де інтегруються мовно-літературна, мистецька та технологічна освітні галузі за допомогою інструментів ШІ. Наведемо три кроки, які демонструють, як за допомогою різних

типів ШІ створюється наскрізний навчальний контент. Для кожного етапу запропоновано приклади промптів, які вчитель початкових класів може адаптувати під власні потреби.

Крок 1 – Текст → Робота з текстовим ШІ.

Завдання: створення дитячої повчальної легенди або казки про історичну пам'ятку чи природний об'єкт рідного краю з урахуванням диференційованого підходу. Приклад промпту для вчителя: *«Дій як досвідчений методист Нової української школи та дитячий письменник. Напиши повчальну, цікаву легенду для дітей 9 років про козацький дуб. Обсяг – до 200 слів. Використовуй прості речення, зрозумілі метафори. Додай у текст 3 виділені нові слова для збагачення словникового запасу».*

Крок 2 – Візуал → Робота з генераторами зображень.

Завдання: генерація серії узгоджених сюжетних ілюстрацій на основі створеного тексту для оформлення дитячого артбуку, коміксу або карток для парної чи групової роботи. Приклад промпту для вчителя: *«Створи дитячу книжкову ілюстрацію у стилі сучасної української казкової графіки, акварель, яскраві та теплі кольори, чіткі контури. Зображено маленького хлопчика-козака біля величного старовинного дуба в полі»*.

Крок 3 – Дія → Робота з мультимедійними та конструкторськими ШІ-інструментами.

Завдання: отримання детальної, адаптованої для молодших школярів покрокової інструкції (текстової та візуальної) для виготовлення головного персонажа або символу легенди на уроці дизайну і технологій. Приклад промпту для вчителя: *«Напиши покрокову інструкцію для уроку дизайну і технологій у 3 класі з виготовлення чарівного дуба у техніці об'ємної аплікації з паперу. Інструкція має містити: 1) перелік безпечних та доступних матеріалів. 2) 5 чітких, простих кроків, написаних мовою, зрозумілою дитині 8 років. 3) короткі поради з безпеки при роботі з ножицями».*

Слід зауважити, що при роботі із ШІ-інструментами педагогу слід пам'ятати про ризики та обмеження, які потребують особливої уваги. Ключовою проблемою залишається схильність нейромереж до так званих «галюцинацій», що покладає на вчителя обов'язок перевірки історичних фактів, мовної грамотності та логіки у згенерованих матеріалах. Не менш важливим є дотримання етичних норм авторського права, що закладає підґрунтя для формування академічної доброчесності та поваги до чужої інтелектуальної праці з раннього віку.

Крім того, надмірне захоплення цифровими ілюстраціями та готовими шаблонами несе в собі приховану загрозу шаблонізації дитячого сприйняття, гальмуючи розвиток критичного мислення й уяви молодших школярів. Тож цифрові інструменти мають виступати виключно допоміжним засобом, де вирішальну роль відіграє професійна експертиза та педагогічний такт сучасного вчителя.

Висновки. Таким чином, ШІ в освіті продовжує еволюціонувати із суто технічного засобу автоматизації рутини в повноцінного інтелектуально-творчого асистента вчителя. Представлена функціональна класифікація інструментів підтверджує, що ШІ може бути зручним методичним містком між мовно-літературною, мистецькою та технологічною освітніми галузями. Запропонований методичний кейс створення інтегрованого дидактичного матеріалу за допомогою ШІ дає можливість алгоритмізувати роботу вчителя та уможливлює трансформувати абстрактну тему в прикладний навчальний комплекс. Перспективи подальших досліджень полягають у подальших розвідках та розробці цілісних методичних систем підготовки майбутніх педагогів до інтерактивної взаємодії з нейромережами.

Список використаної літератури

1. Бахмат Н. В. Штучний інтелект у вищій освіті: можливості використання. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2023. № 35. С. 161–173. DOI: https://doi.org/10.32626/2309-9763.2023-35-161-173

2. Дерябіна С. В., Нікітенко Р. І., Чешенко О. І. Використання інструментів штучного інтелекту в діяльності педагогів мистецькій/технологічній освітніх галузей. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2024. Vol. 3, № 6. P. 9–24. DOI: https://doi.org/10.46299/j.isjel.20240306.02

3. Зінченко В. М., Хававчак О. А., Богуславська Л. Г. Вплив технологій штучного інтелекту на методики викладання філологічних дисциплін. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 9. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.13234300

4. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8 (дата звернення: 27.06.2026).

5. Панухник О. Штучний інтелект в освітньому процесі та наукових дослідженнях здобувачів вищої освіти: відповідальні межі вмісту ШІ. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 4(83). С. 202–211. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.202

6. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 26.12.2025 № 1810. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text (дата звернення: 08.06.2026).

7. Androshchuk A., Maluga O. Use of artificial intelligence in higher education: state and trends. *International Science Journal of Education & Linguistics*. 2024. Vol. 3, No. 2. P. 27–35. DOI: https://doi.org/10.46299/j.isjel.20240302.04

8. Gavira Durón N., Jiménez-Preciado A. L. Exploring the role of AI in higher education: a natural language processing analysis of emerging trends and discourses. *The TQM Journal*. 2025. Vol. 38, no. 3. P. 673–693. DOI: https://doi.org/10.1108/TQM-10-2024-0376

9. Kuddus K. Artificial intelligence in language learning: Practices and prospects. In: *Advanced analytics and deep learning models*. Scrivener Publishing LLC, 2022. P. 1–17. DOI: https://doi.org/10.1002/9781119792437.ch1

10. Tang K. Y., Chang C. Y., Hwang G. J. Trends in artificial intelligencesupported e-learning: A systematic review and co-citation network analysis (1998–2019). *Interactive Learning Environments*. 2023. Vol. 31, no. 4. P. 2134–2152. DOI: https://doi.org/10.1080/10494820.2021.1875001

References

1. Bakhmat, N. V. (2023). Shtuchnyi intelekt u vyshchii osviti: mozhlyvosti vykorystannia [Artificial intelligence in higher education: possibilities of use]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka – Pedagogical Education: Theory and Practice, (35),* 161–173. DOI: https://doi.org/10.32626/2309-9763.2023-35-161-173 [in Ukrainian].

2. Deriabina, S. V., Nikitenko, R. I., & Cheshenko, O. I. (2024). Vykorystannia instrumentiv shtuchnoho intelektu v diialnosti pedahohiv mystetskii/tekhnolohichnii osvitnikh haluzei [Using artificial intelligence tools in the activities of educators in art/technological educational fields]. *International Science Journal of Education & Linguistics, 3*(6), 9–24. DOI: https://doi.org/10.46299/j.isjel.20240306.02 [in Ukrainian].

3. Zinchenko, V. M., Khavavchak, O. A., & Bohuslavska, L. H. (2024). Vplyv tekhnolohii shtuchnoho intelektu na metodyky vykladannia filolohichnykh dystsyplin [The impact of artificial intelligence technologies on the methods of teaching philological disciplines]. *Pedahohichna Akademiia: naukovi zapysky – Pedagogical Academy: Scientific Notes, (9)*. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.13234300 [in Ukrainian].

4. Kontseptsiia rozvytku shtuchnoho intelektu v Ukraini: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 02.12.2020 № 1556-r [Concept of development of artificial intelligence in Ukraine: order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 2, 2020 No. 1556-r]. (2020). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8 [in Ukrainian].

5. Panukhnyk, O. (2023). Shtuchnyi intelekt v osvitnomu protsesi ta naukovykh doslidzhenniakh zdobuvachiv vyshchoi osvity: vidpovidalni mezhi vmistu ShI [Artificial intelligence in the educational process and scientific research of higher education applicants: responsible limits of AI content]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk – Galician Economic Journal, 4*(83), 202–211. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.202 [in Ukrainian].

6. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu pochatkovoi osvity: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26.12.2025 № 1810 [On approval of the State Standard of Primary Education: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from December 26, 2025 No. 1810]. (2025). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text [in Ukrainian].

7. Androshchuk, A., & Maluga, O. (2024). Use of artificial intelligence in higher education: state and trends. *International Science Journal of Education & Linguistics, 3*(2), 27–35. DOI: https://doi.org/10.46299/j.isjel.20240302.04

8. Gavira Durón, N., & Jiménez-Preciado, A. L. (2025). Exploring the role of AI in higher education: a natural language processing analysis of emerging trends and discourses. *The TQM Journal, 38*(3), 673–693. DOI: https://doi.org/10.1108/TQM-10-2024-0376

9. Kuddus, K. (2022). Artificial intelligence in language learning: Practices and prospects. In: *Advanced analytics and deep learning models* (pp. 1–17). Scrivener Publishing LLC. DOI: https://doi.org/10.1002/9781119792437.ch1

10. Tang, K. Y., Chang, C. Y., & Hwang, G. J. (2023). Trends in artificial intelligence-supported e-learning: A systematic review and co-citation network analysis (1998–2019). *Interactive Learning Environments, 31*(4), 2134–2152. DOI: https://doi.org/10.1080/10494820.2021.1875001

Блудова Ю. О., Ільїна О. О., Корсікова К. Г. Дидактичний потенціал штучного інтелекту на уроках мовно-літературної, мистецької та технологічної освітніх галузей у початковій школі

У статті досліджено дидактичний потенціал штучного інтелекту в контексті вимог Нової української школи та Державного стандарту початкової освіти. Актуальність роботи зумовлена стрімким розвитком нейромереж та їхнім переходом від засобів автоматизації рутинних операцій до статусу повноцінних інтелектуально-творчих асистентів учителя. Виокремлено психолого-педагогічні особливості сучасних молодших школярів, які володіють яскраво вираженим наочно-образним і кліповим мисленням, що зумовлює високу потребу у створенні унікального, динамічного та візуально насиченого навчального контенту. Метою роботи є теоретичне обґрунтування можливостей ШІ та розроблення методичного кейсу для інтеграції трьох освітніх галузей навколо смислового ядра «слово – образ – дія». Здійснено функціональну класифікацію інструментів ШІ. Визначено, що в мовно-літературній галузі нейромережі автоматизують адаптацію текстів та конструюють вправи; у мистецькій – генерують автентичну наочність й арт-терапевтичні шаблони; у технологічній – оптимізують створення технологічних карт, схем і розгорток фігур. Практична цінність роботи полягає у розробленні наскрізного методичного кейсу проєкту «Легенди рідного краю» для 3–4 класів. Він демонструє алгоритм взаємодії вчителя з ШІ на трьох етапах: створення тексту, генерація візуального ряду та моделювання інструкцій для ручної праці з наведенням прикладів промптів. Виокремлено ризики використання нейромереж: схильність до «галюцинацій», питання авторського права та загроза шаблонізації дитячої уяви. Обґрунтовано, що ШІ виступає інтелектуально-творчим асистентом, який забезпечує системну трансформацію початкової освіти.

Ключові слова: штучний інтелект, початкова школа, НУШ, інтегроване навчання, мовно-літературна галузь, мистецька галузь, технологічна галузь.

Bludova Yu. O., Ilina O. O., Korsikova K. G. Didactic potential of artificial intelligence in lessons of language and literature, art and technological educational branches in primary school

The article explores the didactic potential of artificial intelligence in the context of the requirements of the New Ukrainian School and the State Standard of Primary Education. The relevance of the work is due to the rapid development of neural networks and their transition from a means of automating routine operations to the status of full-fledged intellectual and creative teacher assistants. The psychological and pedagogical features of modern junior schoolchildren who have a pronounced visual-figurative and clip thinking are highlighted, which determines the high need for creating unique, dynamic and visually rich educational content. The purpose of the work is to theoretically substantiate the capabilities of AI and develop a methodological case for integrating three educational branches around the semantic core of «word – image – action». A functional classification of AI tools has been carried out. It has been determined that in the language and literary field, neural networks automate the adaptation of texts and construct exercises; in the artistic field, they generate authentic visualization and art-therapeutic templates; in the technological – optimize the creation of technological maps, diagrams and figure scans. The practical value of the work lies in the development of a comprehensive methodological case of the project «Legends of the Native Land» for grades 3–4. It demonstrates the algorithm of interaction between a teacher and AI at three stages: text creation, visual series generation and modeling of instructions for manual labor with examples of prompts. The risks of using neural networks are highlighted: a tendency to «hallucinations», copyright issues and the threat of templateization of children's imagination. It is substantiated that AI acts as an intellectual and creative assistant that ensures the systemic transformation of primary education.

Key words: artificial intelligence, primary school, NUSh, integrated learning, language and literary field, artistic field, technological field.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 10.06.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.06.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.09.2026